

2399

84
12-32

537

Инв. № или шифр	Срок возврата

Инв. № или шифр	Срок возврата

Особые отметки:

011

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐ. ՓԱՐԱԿԱՆԱՆՈՒԹՅԱՆ ԳԵՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՐԿԱ

№ 2

84

7-32

✓

✓ 3400

ԺՈՐԺ ՌԵՍԻՒՍ

Փ Ա Յ Լ Ա Կ

2003

Արտատվ. „Արձագանք“ շաբաթ. 1890 թ. № 1.

Центральная биб-ка им. Ленина
гор. Баку
ИНВЕНТАРИЗАЦИЯ 1936 г.

№ _____

Թ Ի Փ Լ Ի Ս

Տպարան Ս. Տպարանի. || Тип. М. Шардзэ.

1893

537

796

89

7-35

653

N 3400

Փ Ա Յ Լ Ա Կ

(ԺՕՐԺ ԲԷՅՆԵԱԼ)

սանիացւոց Նէապօլում տիրապետելու ժամանակ, ժէ դարու սկզբին, ճնշուած ժողովուրդն անդադար ապստամբութեան ցոյցեր էր անում. հալրենասիրութեան և ազատութեան մեծ և ազնիւ խօսքերը որքան էլ մեղմ հնչէին, դարձեալ արձագանք էին գտնում ամենքի սրտում: Գաւազնութիւններն ու գաղտնի ընկերութիւններն արդէն գուշակել էին տալիս մի մեծ ապստամբութիւն, որ ընդհուպ բըլղելու էր Մազանիէլլօի քարոզով:

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 15-го Іюля 1893 г.

3335
40

7

Բռնակալութեան դէմ զայրացած Նէապօլցիք փախչում էին անմատչելի լեռները, որպէս զի ազատ մնան այն կեղեքումներէն և անարգանքից, որ կրել էին տալիս մայրենի երկրին եկաւոր օտարները:

Եւ այսպէս, շատ չանցած այլ և այլ խմբեր կազմուեցան Աբրուցցների կիրճերում:

Սկզբում, ամենավսեմ զգացմունքներով ոգևորուած այդ քաջ մարդիկը, միայն մի նըպատակ ունէին, այն է՝ ծածուկ պատրաստութիւն տեսնել իրանց երկրի ազատութեան համար: Դժբաղդաբար, այդ նպատակն ունեցող սակաւաթիւ կտրիճներին հետզհետէ միացան աւելի ստոր ձգտումների տէր անձինք: Այդ քաջարի քաղաքացւոց շրջանում սկսեցին հայրենասիրութեան պատրուակով օրէնքի դէմ ապաստան որոնել պարտքերից փախած սնանկներ, անհնազանդ որդիք, շրջուլիկներ և ուրիշ անարգ էակներ, և նուաստացրին նրանց սուրբ նպատակն աւագակութեան ստոր գործերով:

Մի ամառային գիշեր Միլժէլա սարին, մօտակայ բլրի վրայ, մի թաւ անտառի ստուերի մէջ, փոթորիկներից խոնարհուած հին ծառերի խորհրդական կամարի տակ գէն-

քերի շաչիւն ու մարդկանց ձայներ լսելի եղան: Ոչ մի բան չէր երևում, բայց կարելի էր գուշակել, որ հսկայական սոճիների տակ մի բազմաթիւ և զրգուած խումբ էր գըտանուում:

Անլուսին ու մռայլ երկինքը, մրկալից մթնոլորտի կապարային ծանրութիւնը, կիրճում թաւալուող հեղեղառի մռնչիւնը հերիք էին սարսափ ազդելու ամեն մի էակի, որ մոլորուած կը լինէր այն խորտաբորտ ու վայրենի մենութեան մէջ: Մի աւագակ և լեռներում բռնուած մի անյայտ ուղևոր միմեանց տալիս էին հետևեալ հարցն ու պատասխանը, որ կրկնապատիկ ահեղ էր թըւում այնպիսի մի շրջանակում:

— Քեզ բռնել են մի քարայրի մուտքի մօտ, ուր մենք դիզել ենք ոսկերքեր ժառերից հանուած թանկագին կոպիճները: Այդ գտնձերը սահմանուած են մեր դատը պաշտպանելու համար. . . Դու մեզ լրտեսում էիր, դու մահուան արժանի ես:

— Եթէ ես յանցաւոր եմ, ահամայ եմ գործել յանցանքս: Ես չեմ խառնուում քաղաքական գործերի մէջ, և միայն պատահամբ եմ այստեղ ընկել:

Պատասխանողի ձայնի թարմութիւնը, նրա համարձակ ու երիտասարդական հնչիւնը ցոյց էին տալիս, որ նա քսան տարեկանի մօտ մի աներկիւղ կտրիճ էր։

Հարցութիւնը շարունակուեցաւ.

— Ո՞վ ես դու, վերջապէս։

— Պարզ ասեմ — մի նկարիչ. . . բնութեան գեղարուեստի մի սիրահար։ Ծնընդավայրս է Արանէլլան։ Գնում էի Հռովմաւայց հրապուրուելով ոտքով կտրած ճանապարհիս գեղեցկութեամբ, ես փոքր ինչ շեղուեցայ ուղիղ շաւղից և մատիտը ձեռիս բռնած սկսայ ընդօրինակել սքանչելի շրջավայրի տեսարանը։ Այս զբաղմունքիս միջոցին էր, որ դուք բռնեցիք ինձ։ Քրքրեցէք պալուսակս. . . Դուք ոչ մի բան չէք գտնիլ այնտեղ, բացի իմ նախագծերից ու վրձիններից։

Կալանաւորի շուրջը երկբայութեան ու կասկածի շշուռջ բարձրացաւ։

— Ո՛րքան էլ անմեղ լինի արած սխալդ, շարունակեց աւազակապետը, այնու ամենայնիւ դա վտանգ է սպառնում մեր շահերին։ Այժմ դու գիտես մեր հարստութեան պահուած տեղը, դու կարող ես մի բառով փոխ-

արքայի ձեռքը մատնել ամենքիս։ Ուրեմն մեզ զբաւական է հարկաւոր — թող այդ զբաւականդ կեանքդ լինի, և կամ թէ մի ուրիշ փրկանք, որի գինը հաւասար գար մեր պահած ոսկու արժէքին։

— Իմ ունեցած չունեցածս միայն մի բանի ֆրանկ է. . . Ո՛րտեղից վճարեմ ձեր պահանջած փրկանքը։

— Զէ՛ որ ազգականներ կունենաս, հարուստ հարուստ բարեկամներ . . .

— Ես որք եմ։ Ընկերներս բոլորն էլ ինձ նման երիտասարդներ են, հարուստ՝ միայն լոկ լոյսերով ու ցնորքներով։

— Լա՛ւ մտածիր, լիշեր, գուցէ մտաբերես որ և է ծածուկ հնար, որ և է կարող օգնական։ Տալիս եմ քեզ հինգ ռուպէ։ Եթէ այդ միջոցին ոչ մի հնար չը գտնես . . . մենք քեզ այն տեղ կը գլորենք։

Եւ նա ամեհաբար մատնացոյց արաւ հազար հինգ հարիւր ոտնաչափ խորութիւն ունեցող անդունդը, որ վայր էր իջնում այն եղերական դէպքի տեղից։

Երիտասարդը լուռ ու մունջ ընդունեց իրան շնորհուած լետաձգութիւնը։ Նա նըս-

տեց մի քարի վրայ, թփերի ու մացառի միջև:

Հետզհետէ նրա մթութեան սովորած աչքերն աւելի պարզ նշմարեցին տեղի դիրքը: Նա ըմբռնեց մտքով իւր սարսափելի վիճակը: Փախչելու հնար չկար. . . Մի կողմից անտառի չարագուշակ հովանին, սովալլուկ գալլերի նման հրոսակը, միւս կողմից բերանաբաց անդունդը, որի խորութիւնն աչքով անգամ կարող չէր չափել այն վշտագին գիշերուայ մէջ:

Գերին մեքենաբար մի քար հրեց դէպի վայր. . . Քարը, չնայելով իւր ծանրութեան, միայն մի քանի վայրկեանից յետոյ դիպաւ վհի յատակին, ուր և փշրուեցաւ, կայծերի փոշի թօթափելով:

Թշուառ ուղևորը, հակառակ իւր քաջութեան, սարսուռ գգաց, և նրա հայեացքը, խոյս տալով սոսկալի վհից, դէպի երկինք համբարձաւ, ասես թէ այն տեղ պաշտպանութիւն գտնելու համար: Ոչ մի աստղիկ չէր փայլում: Ծանր ծանր ամպերը սգով շրջալսէին տարածում մահուան մտքով տագնապած թշուառի վրայ:

Մի զօրեղ ձեռք ուժգին ընկաւ նրա ուսի վրայ:

Սրդէն անցել էր հինգ րոպէն:

— Դէ, ուրեմն. . . Ի՞նչ կ'ասես մեզ. . .

Գոչեց ծաղրելով գազանամիտ գահիճը:

— Ի՞նչ էք ուզում, որ ասեմ ձեզ, պատասխանեց նրա գոհը տխրութեամբ:

— Շատ լաւ: Եթէ այդպէս է, վերջ տանք գործին:

Սյդ խօսքի վրայ աւազակներից երկուսը բռնեցին դատապարտուածին և հրեցին դէպի անդունդը:

Սյն ժամանակ մի քստմենելի կռիւ ծագեցաւ վհի եղբրքին: Կալանաւորը անձնապահպանութեան բնազդով վառուած և այդպիսի մահուան արհաւիրքից խուճաղած՝ պաշտպանուում էր, դիմադրում էր: Քարերը գլորուում էին նրա ներբանների տակ. . . Նա յուսահատ ձեռքերով բռնում էր յարձակուողների ուսերից, որոնք վախենում էին, չլինի թէ նա ընկնելիս՝ իրանց էլ քաշէ ձգէ խորխորատը: Սմեհի, զարհուրելի կռիւ էր այն. . .

Յանկարծ մի շլացուցիչ փայլակն ամպերը պատռեց. . . Յետոյ անընդհատ շողմամբ ցոլաց երկրորդը. . . երրորդը, և բոլոր երկինքը վառուեցաւ:

— Թողէք ինձ. . . կացէք. . . — գոչեց

նկարիչը մի անսպասելի հրամայական եղանակով, որ շուարեցրեց նրա նեղիչներին:

Սրանք թոյլ տուին նրան ազատ շարժուել, կարծելով, թէ նա որոշել է մի գաղտնի բան յայտնել նրանց:

Անտառի եզրին, որ այժմ լուսաւորուած էր կայծակի կախարդական բոցերով, կանգնած էին երեսնի չափ խոժորադէմ, տարօրինակ շորեր հագած ու սպառազէն էակներ:

Նրանց կազմած կիսաշրջանի մէջ տեղում գտանոււմ էր նրանց պետը, — նա, որ փոքր ինչ առաջ հարձ ու փորձ էր արել ուղևորին: Այս երիտասարդ, հպարտ, գոռոզ, մի ձեռք գոտուն գրած և երկայն վերարկուով փաթաթուած աւագակը գեղեցիկ էր իւր սառնութեամբ, իւր անողորքելի խստութեամբ: Նրա ուսին լսնուած էր կիսով չափ ցինգանայի նման զգեստաւորուած մի վայելչակազմ և վերին աստիճանի սիրուն կին: Նա տկար էր թւում. . . Բայց և այնպէս նրա փոքրիկ ձեռք գիտէր ղեկավարել պերճ հսկային, որ իւր կողմից սանձահարում էր իւր իշխանութեան տակ եղած արիւնարբու և ամեհի աւագակներին:

Ուրեմն այդ նազելի կինը գտնուում էր այն տեղ մի թշուառ գերու գլխին հասած դատաստանի հէնց սկզբից . . . Նա ներկայ էր այդ ողորմելու սլատուհասին և կարեկցութեան ոչ մի նշան չէր ցոլացնում իւր հրապուրիչ կերպարանքը . . . Ազամորդու մահը զբօսանք էր միայն նրա հաճոյքին նուիրուած:

Նկարիչն արագ մօտեցաւ այդ լուիկ խրմբին և պշնած աչքով սկսաւ դիտել տարօրինակ կնոջն և նորա հսկայ ընկերին:

Վերջինս սպասում էր:

Տեսնելով որ երիտասարդը ոչ մի խօսք չէ ասում, այլ աւելի և աւելի խորասուզւում է զննութեան մէջ, նա կրունկով գետնին խփեց անհամբեր.

— Դէ, ուրեմն . . . Ի՞նչ ունիս ասելու:

Արուեստագէտը յոգւոց հանեց, ասես թէ յափշտակութիւնից սթափուելով, և անասելի թախծութեամբ, ծանր կերպով մըրմընջեց. — Ափսոս, որ ապրելու չեմ այսպիսի պատկեր նկարելու համար:

Սրիկաների հրամանատարը, մի վայրկեան այս պատասխանից շուարած, արհամարհու-

Թեան նշան արաւ և հրամայեց, որ իւր որոշումը կատարեն:

Սակայն մինչև այն ըոպէն անգղայ թուող կինարմատի շրթունքի վրայ մի սնապարծուկ ժպիտ խաղաց:

— Սգապիտօ . . . ես կամենում եմ, որ ներես դրան, ասաց նա նուազութեամբ:

— Յնորո՞ւմ ես:

— Ոչ:

— Վշտակցութի՞ւն. . . և քո կողմից. . .

Վայրագ աւազակապետի յաջադկոտ լօնքերի պռոտութիւնը նշան էր, թէ կասկած է ընկել նրա սրտի մէջ:

— Սա մի լանկարծական բերմունք է. . . ես կամենում եմ:

— Բայց դա կը մատնէ մե՞զ. . .

— Միամիտ կաց: Եթէ ես թույլ տամ դրան իւր ուզած պատկերը նկարելու. . . նա ինձ չի մատնիլ, ի՜նձ:

Ետևեալ ձմրան Հոռովմը լիովին անձնատուր էր եղեք բարեկենդանի գրծասնքներին:

Չանազան կատակներով ամբոխի սիրտը զուարճացնող երիտասարդների թւում կար մէկը, որ ամենից շատ էր աչքի ընկնում. նա, երեսին գիմակ դրած, վազվզում էր փողոցներում, կանգնում էր անկիւններում և դէս ու դէն շուալում իւր երգիծական ու սուր մտքի անսպառուելի արգասիքը:

Բոլոր քաղաքը ոտքի ելաւ իմանալու, թէ ո՞վ էր նա, և իմացաւ, թէ այն սրամիտ կատակների հեղինակը մի անյայտ արուեստագէտ է:

Այս դիպուածով նա անուն հանեց:

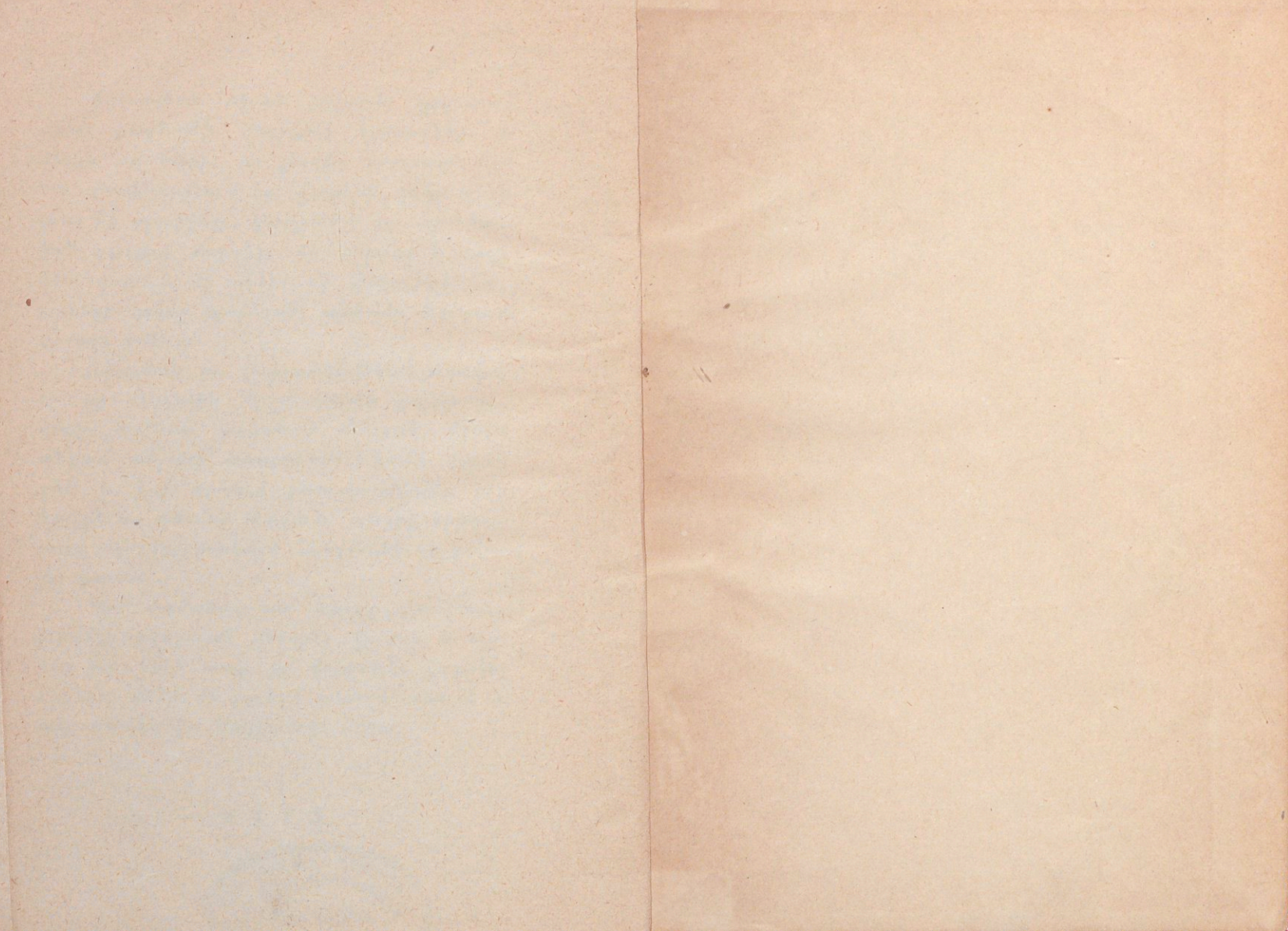
Այնուհետև սկսան յաճախել նրա մօտ.
գտան բազմաթիւ շնորհալի նախագծեր, և
միայն մի նկար, որ լիովին աւարտած էր:
Պա պատկերացնում էր վայրենի վեհութիւն
կրող մի զառիվայր, կասկածելի ու սպառնա-
կան դէմքով մարդիկ, մի նորատի և պայ-
ծառ զոյգ, և մի անձն, որ թիկունքը նա-
յոյնների կողմը դարձրած, անձամբ նկարում
էր այդ ամենը:

Հիացման ու յափշտակութեան աղաղակ
էր, որ հնչեցրին արուեստասէր յաճախորդ-
ները: Համեստ, անծանօթ մնացած, մինչև
անգամ ամբոխի անտարբերութեամբ վշտա-
ցած և իւր տրտում բնաւորութեամբ իւր
երկիրն ու անունը թագուն պահող երիտա-
սարդ նկարիչը, յանկարծ Հռովմայեցւոյ կուռ-
քը դարձաւ:

Այն ժամանակ նա արդար հպարտու-
թեամբ ոգևորուած՝ վերցրեց վրձինն և գը-
ծեց իւր երկի տակ, որ վերջապէս հռչակել
էր նրա անձը, մի յաւերժ անմահ անուն, և
այդ անունն էր Սալվատոր Բօզա:

Վ Ե Ր Զ

2399

2013

